

ARHEOLOŠKI LOKALITETI U OPĆINI KOPRIVNICA

Na području općine Koprivnica evidentiran je veći broj arheoloških nalazišta, osobito tijekom zadnjih desetak godina. U tom razdoblju najveći rezultat dali su sistematski obilasci terena vršeni od strane Muzeja grada Koprivnice koji su na osnovi površinskih nalaza doveli do otkrivanja novih lokaliteta i boljeg poznavanja već prije poznatih nalazišta. Ovaj način rada upotpunjen je i arheološkim iskopavanjima manjeg opsega koja su vršena na nekim lokalitetima posljednjih nekoliko godina. Sve je to doprinijelo i doprinosi stvaranju arheološke topografije ovog kraja. Kako osnovni podatak čine nalazi, dat ćemo uz pregled nalazišta i kratak opis arheološkog materijala. Prema vremenskim razdobljima načinjena je podjela na prethistoriju, antiku i srednji vijek.

PREHISTORIJA

Još krajem prošlog i početkom ovog stoljeća poznata su tri prethistorijska nalaza nađena na području grada Koprivnice: kamena sjekira pronađena na »Lenišću«, kameni bat iskopan u »Dubovcu« i kameni čekić s predjela »Banovec«.¹ U novije vrijeme u Koprivnici nađena je mala kamena amajlija u Vijećničkoj ulici i kamena sjekira u Ulici Eshila Pavičića.

Pojedinačni nalazi kamenih sjekira nađeni su i na ostalom području u Velikom Pogancu, Rječkom Polju, Močilama, Rasinji, Kuzmincu, Šoderici, Đelakovcu i Starigradu kraj Koprivnice.² Ove godine naš muzej došao je do još dva nalaza kamenog oruđa s područja Ludbreškog Ivanca.³

Većina sjekira je izrađena od kamena sivozelenkaste boje (olivin) i fino glaćana. S obzirom na to da se radi samo o pojedinačnim nalazima bez većih podataka o karakteru lokaliteta i njegovoj stratigrafiji, spomenute predmete možemo odrediti samo tipološki i datirati ih uglavnom u 3. tisućljeće pr. n. e. (mlađe kameno doba). Mjesta nalaza su karakteristična i pokazuju nam smještaj neolitičara od pretežno rubnog dijela Kalničko — Bilogorskog gorja prema ravnici na sjeveru uz potoke koji dijelom obuhvaćaju današnje tokove Glibokog, Koprivnice i Jagnjedovca, sve do rijeke Drave.

Posebno treba spomenuti lokalitet Koprivnički Bregi, položaj »Seče« ili »Lepe«, kako ih mještani nazivaju. Tu su prilikom kopanja kanala Bistra 1954. god. otkopani fragmenti prehistorijske nasebin-ske keramike. Među keramikom nalaze se dijelovi velikih posuda grube fature, ali i neki karakteristični oblici manjih posuda oker boje s tragovima crvenog bojenja, fragmenti s tzv. jezičastom drškicom, posude bikoničnog oblika i kupe na nozi. Sve to govori da se radi o neolitskoj keramici poznatoj u našoj zemlji pod imenom sopotsko-lendelska kultura (3. tisućljeće pr. n. e.), a nisu isključeni ni elementi tzv. lasinjske kulture, koju pod kraj neolita nalazimo u Hrvatskoj i Sloveniji s nama najbližim područjem u okolici Križevaca.⁴ Međutim, na istom mjestu nađeni su i ulomci sive, latenske keramike, odnosno keramike koja pripada vjerojatno kraju mlađeg željeznog doba (1. st. pr. n. e.), što govori o još jednom kasnijem naseljavanju na

tom području. Arheološko iskopavanje na tom lokalitetu nije vršeno, pa je prema tome teško zaključiti nešto više o karakteru naselja i naseljavanju.

Najstariji nalaz iz metalnog doba koji se nalazi u našem muzeju je jedna bakrena sjekira izvađena iz Šoderice kraj Botova koja se po obliku može datirati u rano brončano doba (prva trećina 2. tisućljeća pr. n. e.).⁵ Iz srednjeg brončanog doba (15/14. st. pr. n. e.) potječe mali brončani bodež nađen u Sigecu kraj Koprivnice.⁶ Metalno doba poznato je po jednoj široko rasprostranjenoj kulturi koja se po načinu kopanja naziva kultura polja sa žarama, a traje od završetka 14. st. pr. n. e. do druge polovine 8. st. pr. n. e.⁷ Iz starijeg razdoblja te kulture, tj. iz kasnog brončanog doba (13. st. pr. n. e.) potječe jedna glinena posuda nađena na Ciglani u Koprivnici.⁸ Iz tog vremena je i brončano koplje nađeno u Šoderici kod Botova. Na istom mjestu izvađen je i dosta rijedak primjerak brončanog mača s drškom u obliku jezičca koji je datiran u 12. st. pr. n. e.⁹ Ovoj kulturi pripadaju i žare iz žarnog groba u Novigradu Podravskom (položaj Brežanci).¹⁰ Jedna od njih svojim oblikom s četiri ručkice na prijelazu trbuha u vrat posude spada u red najstarijih dosad poznatih žara cilindričnog oblika u Hrvatskoj, a druga — u obliku amfore — također vodi podrijetlo iz starijeg razdoblja kulture polja sa žarama.¹¹ Još jedan nalaz iz našeg kraja pripada spomenutoj kulturi, no već njezinom završetku. To je značajan i rijedak nalaz — ostava brončanih predmeta — iz Le-

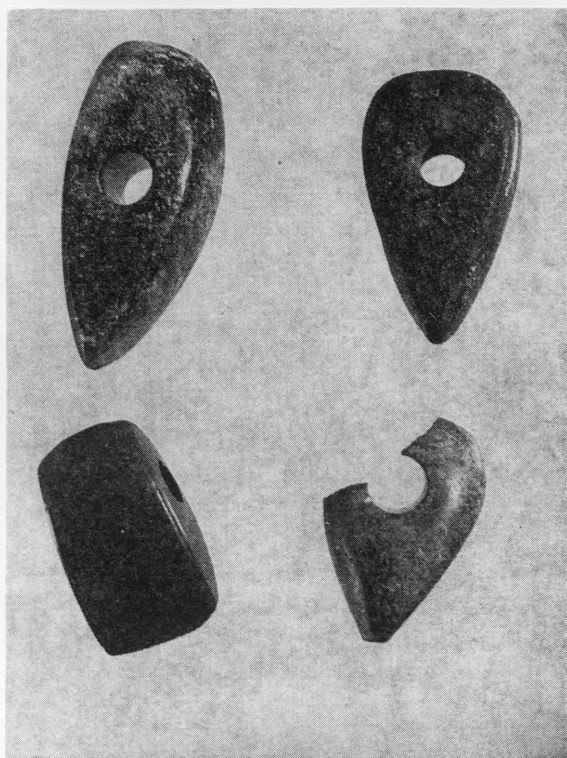
Karta arheoloških lokaliteta općine Koprivnica (crtež: Dragutin Feletar)

grada (8. st. pr. n. e.).¹² To su dijelovi konjske opreme: žvale, okovi, zakovice karike i šipke, ukupno 31 komad.

Od metalnih prethistorijskih nalaza postoje još dva željezna koplja, nađena na šljunkarama Legrad i Botovo, koja vremenski pripadaju kraju starijeg i početku mlađeg željeznog doba. Ove godine, pak, nađeni su ulomci prethistorijske keramike na položaju Bunarić kod Novigrada Podravskeg uz desnu obalu Komarnice.

Sjeverno od Novigrada Podravskeg kod sela Delovi, na položaju zvanom Poljane, utvrđeno je prethistorijsko naselje. Lokalizacija je otkrivena 1969., kada su na površini poranog zemljišta nađeni fragmenti keramike. 1973. god. nakon dubokog oranja otkrivena je veća množina prethistorijske keramike i kućni ljep na dijelu blago uzdignutog terena u blizini spremišta za traktore. Trebalo je bezuvjetno izvršiti arheološko iskopavanje. S obzirom na to da je keramika nađena na površini pripadala različitim vremenskim razdobljima, stekao se dojam da se radi o višeslojnom prethistorijskom naselju. Međutim, sondiranje izvršeno u rujnu 1974. god. otkrilo je postojanje samo kasnolatenskog naselja, tj. naselja iz zadnje faze mlađeg željeznog doba.¹³ U dvjema sondama naišlo se na plitke iame s mnoštvom ulomaka keramike. U sondi I (10 x 5 m) spomenuta keramika je grubog uporabnog karaktera, rađena uglavnom bez kola, sivosmeđe boje, a malo je fragmenata tipične sive keramike koja pripada posudama ovalnog ili bikoničnog oblika, rađenim na lončarskom kolu

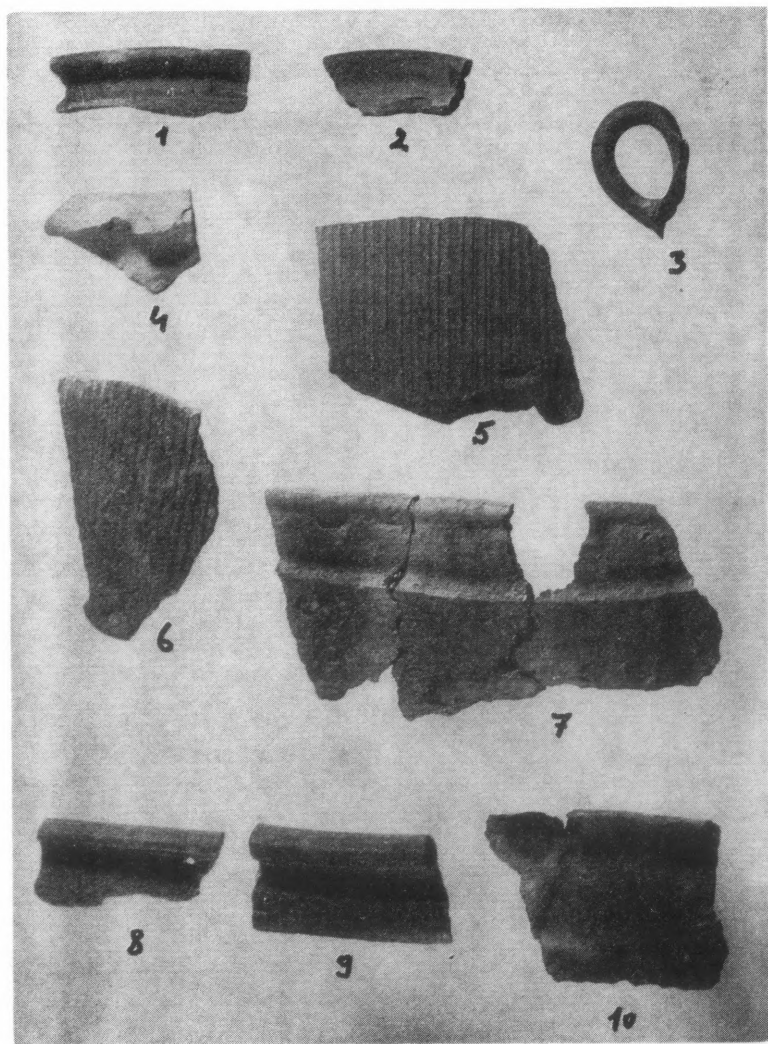
Kamene sjekire s raznih lokaliteta u općini Koprivnica

(Sl. 3, 7 — 10.) Međutim, u sondi II nalazila se finije rađena keramika koja je pripadala zdjelama sive i mrke boje karakterističnih oblika i nešto grubljim loncima s češljastim ukrasom. Sve to govori u prilog dosta kasnog datiranja lokaliteta u 1. i na sam kraj 1. st. pr. n. e.¹⁴

U travnju 1975. god. utvrđen je još jedan lokalitet s kasnolatenskom keramikom na jednom od vinorodnih brežuljaka Bilo-

gore u Plavšincu na tzv. Rajčevom Bregu.¹⁵ Veća množina keramike nađena je ove godine, i to na istočnoj padini brijege, gdje su uz keramiku mrke boje nađene i ljudske kosti, a na većoj površini vide se tragovi pepelaste zemlje po čemu možemo pretpostaviti da se radi o uništenim grobovima. Keramika je tipična, siva, rađena na kolu, s karakterističnim profilima rubova i ponegdje s češljastim ukrasom, ali je

Latenska keramika s lokaliteta Rajčev Breg kod Plavšinaca (1—5) i Delova (6—10)

nađeno i mnogo atipične grube keramike. Po svemu sudeći ovo nalazište ima dosta sličnosti s lokalitetom u Delovima. (Sl. 3, 1—5.)

ANTIKA

Iz rimskog doba ima dosta lokaliteta i pojedinačnih nalaza na ovom terenu koji pripadaju uglavnom 2. do 4. stoljeću. Najbolje je istražen lokalitet u Goli. To je nekropola koja se sastoji od više grobnih humaka, a nalazi se jugoistočno od Dravske ulice. Kao rimskodobni lokalitet utvrđen je 1965. god., kada su se na izoranoj površini našli fragmenti antike keramike. 1966. god. arheološka ekipa iz Zagreba ustanovila je na tom području 13 grobnih humaka, najvećim dijelom poranih.¹⁶ Na jednom od najbolje sačuvanih humaka izvršeno je prvo iskopavanje ujesen 1971. god. od strane Muzeja grada Koprivnice.¹⁷ Ovo iskopavanje dalo je vrlo lijepi rezultat. Uspostavilo se da je humak pripadao jednom grobu koji je do danas ostao sačuvan, te je kao takav u cijelosti iskopan. Neposredno ispod površine zemlje nalazila se kamena urna u obliku kvadra s poklopcem poput krova. Uz nju je prema grobnom ritusu bio priložen vrč s drškom, tipičan za rano carsko doba.¹⁸ Nedaleko urne na dubini oko 1,5 m od površine zemljišta nalazilo se mjesto na kojem je pokojnih spaljen, karakteristično po množini pepela i gara u kojem su nađeni fragmenti keramike, stakla, novac, te jedan brončani prsten i ukrašeni dijelovi male koštane kutijice. Od ulomaka keramike sastavljene su četiri posude: amfora, pehar, tanjur i

lončić.¹⁹ Mala trbušasta amfora s crveno smeđom glazurom i ukrasom širokih rebrastih listova i ptica s kitnjastim repom, te drškama u obliku stiliziranog zmijskog tijela mogla bi biti italski import iz prve polovine 2. st. Isto vrijedi i za pehar s naborima. Tanjur je jednostavan s uvučenim rubom.²⁰ Najjednostavniji je lončić, rađen bez kola, koji je proizvod domaćeg majstora.²¹ Staklo je uništeno gorenjem, osim lijepo sačuvanih staklenih perli u obliku kaplje. Od novca pronađeno je 8 komada sestercija, koji su jako oštećeni. Jedan od njih pripada najvjerojatnije caru Marku Aureliju (161 — 180. godina), a drugi njegovoj ženi Faustini Mlađoj.²² Prema svemu sudeći, grob potječe najvjerojatnije iz vremena neposredno prije provale Markomana 166. god., a pripadao je ženskoj osobi.

S iskopavanjem na istom lokalitetu nastavljeno je god. 1972. nešto južnije, na mjestu velikog, ali poranog i znatno sniženog humka.²³ Na dubini oko pola metra došlo se do tanke sloja crveno pečene zemlje u manjim skupinama nepravilnog oblika. U neposrednoj blizini nalazila se plitka jama s velikom množinom gara, pepela i grumenja tvrdo pečene zemlje, ugljena i karboniziranog drveta. Nađen je i veći broj ulomaka keramike. Njihovim sastavljanjem i rekonstrukcijom dobiven je jedan tanjur, plitica i veliki trbušasti lonac. Dobiva se dojam da su ovdje vršeni posebni obredi i da je tu spaljeno više pokojnika, ali su njihovi ostaci brižljivo sakupljeni i sahranjeni u blizini.

Još jedno iskopavanje u Goli izvršeno je 1973. god.²⁴

Međutim, naišlo se samo na razbacane fragmente keramike, grumenje pečene zemlje i razasute tragove gara, pa se može pretpostaviti da su grobovi vjerojatno razvučeni obrađivanjem zemljišta.

Neki tragovi govore o postojanju naselja iz rimskog doba sjeverno od spomenute nekropole, odnosno nešto južnije od današnjeg groblja.

Istočno od Gole u šumi Fuzetić, na mjestu gdje je nekad bila ciglana, otkriven je još 1957. god. kasnoantikni skeletni grob, u kome je nađena kopča u obliku samostrijela.

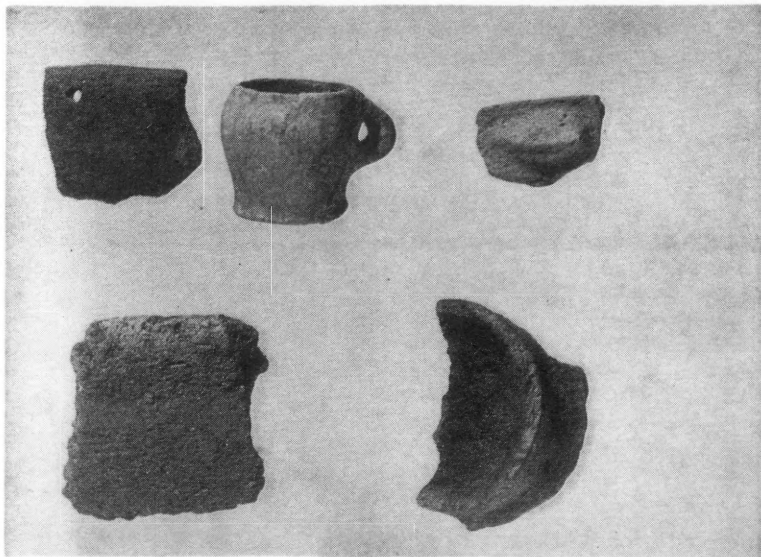
Od pojedinačnih antičkih nalaza ističe se jedan, dosad još neobjavljen nalaz izvađen iz Soderice kod Botova 1967. god. To je brončana kutljača s uništenim dnom, ali sačuvanim rubom i drškom ukrašenim nizom sitnih ugraviranih točkica, te labuđim glavama na gornjem dijelu drške, gdje se nalazi i ime majstora koji je posudu napravio («Helvi»). Ime Helvus susreće se na sjeveru, pa bi se prema tome radilo o posudi koja je importirana najvjerojatnije iz Galije. Iz Soderice kod Botova potječe više nalaza iz rimskog doba: željezna sjekira, kosa, trozub, dugi konjanički mač s nečitim žigom iz 3. ili 4. st., te željezna kutljača s tordiranim drškom, koja nalikuju na antičke kutljače koje su služile za lijevanje željeza.

Kod sela Imbriovec nađena je ostava rimskog novca, tzv. antoninijana.²⁵ U našem muzeju inventirano je 190 komada novca cara Galijena, Salonine, Valerijana I i drugih careva iz 3. st. koji se nalaze na novcu iz ove ostave.

U okolici nađeno je i nešto fragmenata antičke keramike. U nedalekom selu Kutnjak ustanovljen je antički lokalitet ove godine na položaju »Stari dvori«, koji se nalazi na cesti prema Selnici. Osim toga u centru sela (kbr. 92) pri gradnji kuće prije nekoliko godina, prema pripovijedanju, nađeni su ćupovi na dubini od 1,5 m za koje, također, možemo pretpostaviti da potječu iz rimskog doba.

Prilikom obilaska terena u svibnju ove godine u blizini Đelekovca zabilježen je interesantan lokalitet tzv. »Hižakovo brdo« ili »Posred pola«. To je humak promjera oko 20 m, po cijeloj površini nasut šljunkom. Najvjerojatnije se radi o grobnom humku iz rimskog doba. Sjeverozapadno nalaze se »Cirkvišće«, »Krči« i »Batijanovo«, gdje je nađeno nešto površinskih nalaza antičke i srednjovjekovne keramike. Nadalje je u okolici Đelekovca, prema Legradu uz obalu Drave, utvrđen lokalitet iz rimskog doba na položaju »Gradišće«. Tu su na oranici nađeni ulomci antičke keramike i stakla. Tragova rimskodobne i srednjovjekovne keramike nalazi se i na starom putu za Legrad na mjestu zvanom »Pri Cmrkovojoj agaciji«.²⁶

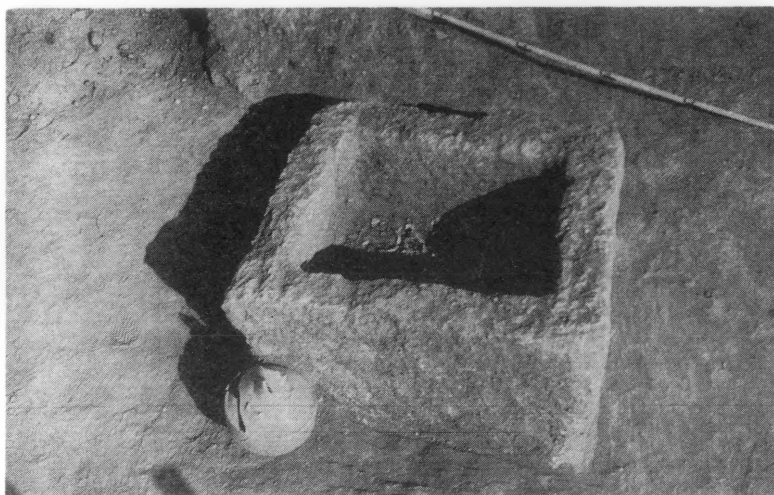
Posebno treba spomenuti nalaze rimske arhitekture. Između Kunovca i Koprivničkog Ivanca otkriven je još 1931. god. dio rimskog žrtvenika.²⁷ U novije vrijeme pronađeni su tragovi arhitekture i keramike kod Kunovec Brega.²⁸ U Novigradu Podravskom otkopani su 1926. god. temelji rimskog kupališta.²⁹ Radi se najvjerojatnije o »većem kompleksu rimske ladanjske vile s gospodars-

Neolitska keramika s lokaliteta Seče kod Koprivničkih Bregi

Latenska zdjela nađena kod Delova

Kamena urna iz rimskog doba (Gola)

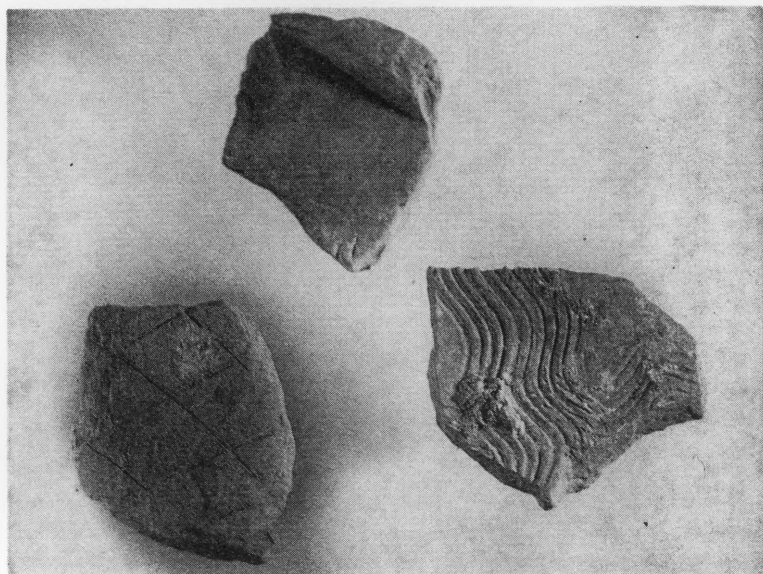

kim zgradama i eventualno kupaonicom«. ³⁰

Poznato je da je u rimsko doba jedna od glavnih cesta išla nizinskim dijelom podno Bilo-gore i Kalnika u pravcu istok — zapad i povezivala međusobno pojedine postaje ili veća naselja. Isto tako morala je postojati veza s unutrašnjošću preko putova manjeg značenja. S obzirom na to morao bi i u unutrašnjosti postojati veći broj nalazišta iz antičkog doba. God. 1966. u šumi pokraj puta, idući od Male Mučne prema sjeveru, pronađen je omanji brežuljak koji predstavlja vjerojatno grobni humak iz rimske arhitekture u blizini ostataka feudalnog burga u Starigradu kraj Koprivnice. Tu su, nedaleko trafostanice, na povišenom i obrađivanom terenu 1970. god. ustanovljeni ostaci arhitekture, neposredno ispod površine zemlje, koji sadrže rimski građevni materijal, što se vidi po ostacima opeka. ³¹ Ovi ostaci mogli su biti ugrađeni u objekt koji pripada mlađem vremenu, ali oni u svakom slučaju govore da se u blizini nalazi antički lokalitet. To bi moglo dovesti do značajnijih otkrića u vezi naselja iz antičkog doba za koje se pretpostavlja da ga treba tražiti u blizini Bilo-gore. ³²

U samoj Koprivnici slučajni su nalazi jedan kasnoantički prsten s proširenim šupljim krajevima i jedna željezna potkova. ³³ U blizini Koprivnice na predjelu zvanom Farkašić nađen je još 1938. god. nakit i novac koji potječe iz jednog kasnoantičkog kosturnog groba. Nakit je od bronce, a sastoji se od narukvice, karičica i pređice. Novac pripada carevima Konstanciju II (337—361),

Rimske opeke iz Starigrada kod Koprivnice

Konstansu (337—350) i Valentinijanu I (364—375).

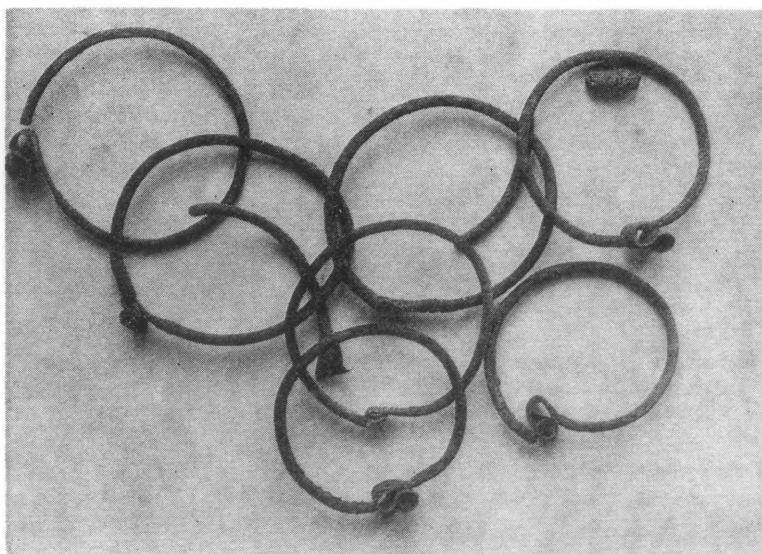
SREDNJI VIJEK

Srednjovjekovna nalazišta često ukazuju na kontinuitet naseljavanja na jednom većem prostoru, tako da obično u blizini nailazimo na tragove života još iz prethistorije ili rimskog doba. Broj srednjovjekov-

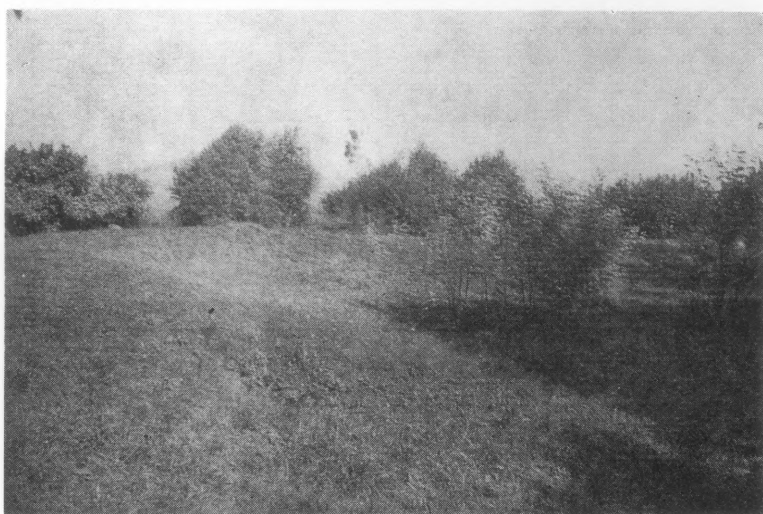
vnih nalazišta, osobito nalaza srednjovjekovne keramike, veći je u usporedbi s nalazištima ostalih razdoblja, ali su površinski nalazi jako uništeni, najvećim dijelom zbog preoravanja zemljišta. Najviše ima ostataka iz doba razvijenog srednjeg vijeka.

Od ranijih nalaza našlo se nešto oružja i dijelova ratne opreme na području šljunkara. To su bojne

Karičice iz srednjovjekovnog groblja u Đelekovcu (grob 34)

Srednjovjekovni lokalitet Gradić kod Torčeca

sjekire i bradve nađene na položaju »Tursko groblje« (šljunkara — Legrad) te ostalo srednjovjekovno oružje nađeno na području šljunkare Botovo. Spomenute nalaze s Turskog groblja« možemo tipološki datirati od 8. do 10. st. Sjekire su po tipu slične onima iz Velike Gorice ili Dalmacije, te predstavljaju poznato staro slavensko oružje.³⁴ Posebno se ističe nalaz

koji je izvučen bagerom s područja »Jagnježđa« (šljunkara Legrad). Radi se o šljemu, dijelovima oklopne zaštite i maču.³⁵ Mač je dugačak, sa šiljatim vrhom i kratkom nakrsnicom; šljem je konusnog oblika, a sastavljen je od četiri pločasta segmenta međusobno spojena zakovicama; oklopna zaštita bila je u obliku luskastog oklopa sastavljenog od željeznih pločica razne

veliçine i oblika, s rupicama koje su služile za međusobno vezivanje. Nalaz je dobro saçuvan, a tipološki se može odrediti u vrijeme 10. st.³⁶

Od srednjovjekovnih lokaliteta posebno treba istaći lokalitet Đelekovec. Prema pripovijedanju mještana, još prije II svjetskog rata kod kopanja temelja nedaleko današnje crkve naišlo se na mnoštvo ljudskih ko-

stura. O tome se tada nije nikoga obavijestilo. Tek prije desetak godina na osnovi oskudnih nalaza uspostavilo se da se radi o srednjovjekovnoj nekropoli («groblje na redove»), koja pripada tzv. bjelobrdskej kulturi.³⁷ Arheološko iskopavanje na tom lokalitetu vršeno je 1975. god. od strane Muzeja grada Koprivnice i Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.³⁸ Prema dobitnim rezultatima iskopavanja vidi se da je groblje dulje trajalo. Naime, na dubini oko pola metra ispod površine zemljišta nađeni su jako oštećeni kosturi, kod kojih nije bilo priloga. Ispod njih u istom smjeru (glava na zapadu ili jugozapadu, a noge na istoku ili sjeverozapadu) bili su položeni kosturi, koji su bili mnogo bolje sačuvani, a uz njih su nađeni i prilogi. Tako vidimo da na istom mjestu imamo mlađe i starije grobove. Od priloga nađen je nakit i dijelovi pojasne garniture: veći broj brončanih karičica (većina sa završetkom u obliku slova S), 8 srebrnih S karičica, 2 prstena, nekoliko željeznih predica od pojasa, 1 željezni nož i jedan srebrni novčić, za koji je ustanovljeno da pripada početku 13. stoljeća.³⁹ Otkopano je ukupno 50 kostura, što s obzirom na veličinu sonde (12,5 x 3 m) govori o velikoj gustoći pokapanja. Radovi na toj nekropoli morat će se i ubuduće nastaviti.

U blizini Đelekovca, uz cestu kod sela Torčec, poznata su još dva srednjovjekovna lokaliteta: »Gradić« i »Crkvišće«. Vjerojatno nešto stariji, »Gradić« kod Torčeca je tipično srednjovjekovno gradište s opkopom koji se još danas sačuvao. Teren je dijelom pokriven travom i žbu-

njem, dok je centralni dio obrađen i pooran, kao i dio neposredno uz nasip na istočnoj strani. Unutar gradišta nađeno je nešto ulomaka keramike (posude i pećnjaci). Gradište je kružnog oblika s naročito istaknutim bedemom na sjevernoj i zapadnoj strani, visokim do 2 m. Vanjski promjer gradišta je oko 80 metara. U neposrednoj blizini teče potok Gliboki, koji je, vjerojatno, još danas vidljivim koritom sa sjeverne strane bio spojen s gradištem. Prema svemu sudeći, ovo gradište ne ide u red ranosrednjovjekovnih gradišta, nego je upotrebljavano nešto kasnije — u 13. i 14. st. Na obližnjem »Cirkvišću«, sjeveroistočno od »Gradića«, nađeni su ostaci cigle i štuta, te ulomci keramike s ukrasima tipičnim za 14. i 15. st. (žljebići, valovnice, žigosani kvadratići). Mještani su tu naišli i na ljudske kosti, pa se pretpostavlja da se ovdje nalaze ostaci crkve i groblja.

Na nizinskom području prema istoku nađen je veći broj lokaliteta s ostacima srednjovjekovne naseobinske keramike. Po površinskim nalazima osobito se ističe lokalitet Staro Selo kod Jeduševca. Tu se na području oko 1 km² na blago uzdignutom terenu s obje strane nailazi na mnoštvo izoranih ulomaka keramike. Lokalitet je otkriven još 1967. god. Velik broj ulomaka keramike je vrlo grube fature i pripada velikim posudama smeđesive boje, izrađenim od nepročišćene gline s krupnim zrnima kremenja, pijeska i šljunka. Međutim, ima i keramike s tipičnom profilacijom rubova, i s ukrasom žljebića, i valovnica. Za datiranje najvažniji nam je nalaz četverobridne strelice na nasad od željeza, ko-

je zovu još i veretoni, a koje su bile rađene za posebne vrste samostrela u 14. i 15. st.

Bogat po nalazima je i lokalitet Koprivnički Brezi, položaj »Seče« (»Lepe«), gdje su se uz već spomenute prethistorijske nalaze našli i površinski ostaci srednjovjekovne keramike. 1976. god. srednjovjekovna keramika nađena je na širem području (oko 1 km²) ne samo na mjestu proširenja kanala Bistra nego i preko okuke koju pravi staro korito Koprivnice.

Među keramikom ima dosta tipičnih oblika koji se javljaju u doba razvijenog srednjeg vijeka. To su ulomci oštro profiliranih i vrlo razvijenih rubova posuda, pećnjaci rebraste i glatke površine u obliku vaza ili kupolastog oblika sa završetkom u obliku dugmeta, a mnogo rjeđe javlja se višestruka valovnica i žljebići. Vremenski bismo je mogli smjestiti u razdoblje od 14. do 16. st. Neki oblici pećnjaka poput vaze vrlo su slični onima koji su nađeni na gradištu u Mrsunjskom lugu kod Slavonskog Broda, a koji su datirani u 13. st.⁴⁰

U Delovima, u neposrednoj blizini prethistorijskog naselja i nešto južnije, izorana je srednjovjekovna keramika rađena od nepročišćene gline, ukrašena višestrukom valovnicom ili nizom paralelnih žljebova. Keramika pripada uglavnom u doba razvijenog srednjeg vijeka (14, 15 st.). Na tom području nailazi se okrugle kamene žrvnje, što dokazuje postojanje većeg selišta. Nalaz željezne sjekire i bradve, koji je u blizini izoran, vremenski je još stariji od navedene keramike i može se tipološki odrediti u vrijeme 10. st.⁴¹

Nadalje, u ovom nizin-skom dijelu imademo još nekoliko lokaliteta. U Hlebinama, na položaju »Svetinjski breg«, koji sa svoje sjeveroistočne strane ima sačuvane tragove srednjovjekovnog utvrđenja, nađeno je na površini ostataka opeka, šuta i kamena, te ulomaka tipične srednjovjekovne keramike. U nedalekom Sigecu, na položaju »Grad«, nalazi se srednjovjekovna gradina s ostacima opkopa, a izvan sela na području šljunkara povremeno se nailazi na nalaze iz doba srednjeg vijeka. Tragovi naseljavanja nađeni su i južno od Peteranca, gdje se na polju zvanom »Petrovci« našlo fragmenata pečnjaka koji pripadaju najvjerojatnije 15. st. I na »Goričkom polju«, u blizini Miklinovca (Koprivnica), nađeno je također nešto srednjovjekovne keramike. Koprivnica predstavlja značajan srednjovjekovni lokalitet s većim brojem nalaza koji pripadaju već kasnom srednjem vijeku. Starija keramika nađena je samo na području »reberina«. Sigurno je da bi se arheološkim iskopavanjem naišlo i na ostatke srednjovjekovne arhitekture.

Na području Bilogore postoji niz srednjovjekovnih lokaliteta. Zasad su zabilježeni lokaliteti na sjevernom rubnom dijelu masiva, od kojih neki imaju karakterističan istaknut položaj. Takav je, na primjer, položaj gradine na brdu Prkos kod Novigrada Podravske. Idući dalje prema zapadu postoje tragovi srednjovjekovnih utvrđenja ispred sela Plavštinac (mjestimice vide se površinski tragovi maltera, opeke i keramike). Kod sela Borovljani vrlo je interesantan položaj »Kraljevog brda«, koje narod naziva još i »Gradina«. Zasad nema materijalnih tragova

na osnovi kojih bismo mogli pobliže odrediti vrijeme trajanja utvrđenja koje je vjerojatno postojalo još od predhistorije, a zatim, u doba srednjeg vijeka, odigralo je važnu ulogu. U neposrednoj blizini na uzvisini s istočne strane nalazi se lokalitet »Đurinka«. Tu su vidljivi tragovi fortifikacije po obliku zemljišta sa sjeverne strane i površinskim ostacima crijepa i šuta. Narod pripovijeda o željeznim vratima, sjekirama i čupovima koji su ovdje nađeni poslije I svjetskog rata. Na oranici koja se nalazi tik do tog mjesta nađeno je mnoštvo ulomaka keramike, odnosno čupova i pečnjaka koji ukazuju na kasni srednji vijek. U samim Borovljanima nalaze se tragovi već dosta kasnog groblja na tzv. »Trsovljanskom bregu«. Zapadno od tog mjesta postojala je stara cesta, a prema unutrašnjosti, u šumi, postoji mjesto koje narod još danas naziva »Kneževi dvori«, a koje zasada nije istraženo.

Među najznačajnije srednjovjekovne lokalitete na našem području ubrajamo Starigrad kod Koprivnice. To je utvrđenje (feudalni burg) na jednom od strateški značajnih položaja na brijegu nedaleko od današnje ceste za Jagnjedovac. O gradu postoji niz dokumenta i pisanih podataka.⁴²

Bio je utvrđen bedemom od cigle, koja se i danas mjestimice vidi, kao i tragovi novovjekovog vandalizma. U našem muzeju čuvaju se i neki slučajni nalazi oružja i opreme za konjanika s tog lokaliteta. To su strelice na nasad u obliku lista, četverobridne strelice na trn i nasad, ostruge s kotačićem u obliku zvijezde sa šest kratkih ili osam duljih bodlika, predice i stremen. Ove metalne predmete tipološki datiramo u 14. i 15. stoljeće.⁴³ Nađeno je i mnoštvo fragmenata keramike s karakterističnim ukrasom valovitih i ravnih linija, četverostrukih valovnica i niza prstenastih zadebljanja.

Na veći broj srednjovjekovnih utvrđenja, od kojih su neka trajala i do kasnog srednjeg vijeka, naišlo se i na području Kalničkog gorja. Jedno od najstarijih utvrđenja predstavljaju ostaci feudalnog grada na vrhu strmog brijega nedaleko od potoka Gliboki kod Rasinje, na položaju zvanom »Budim«. Svoju najvažniju ulogu odigrao je taj grad negdje u 13. st., a danas su površinski vidljivi tek oskudni tragovi utvrđenja, opeka i maltera.⁴⁴

Strateški značaj imala su, nadalje, i brda prema Prkosu i Pogancu. U Velikom Pogancu nalazi se lokalitet »Gradina«. To je uzvišenje s ostacima opkopa kraj stare ceste nedaleko od sela. »Gradina« je danas gusto obrasla grmljem (promjer oko 50 m), ali su na površini ostali vidljivi tragovi maltera, opeke i kamena (krečnjak). Na poranom zemljištu s istočne strane, izvan opkopa, nađeno je i fragmenata keramike koja bi vremenski mogla pripadati 15. stoljeću. Južno od »Gradine«, preko puta i livade na obroncima

strmog brijega, nalazi se šuma Zladovo i brdo nazvano »Sanac«. Na brdu se nalaze tragovi kasnijih utvrđenja, ali je ono svakako imalo strateški značaj i u prošlosti.

Kod sela Ludbreški Ivanec, na zemljištu zvanom »Zidina«, postojalo je također jedno utvrđenje. Lokalitet se naziva po zidu koji se, prema kazivanju, spušta sa spomenutog mjesta prema potoku Gliboki. Danas su na površini vidljivi ostaci opeka i kostiju.

Iznad sela Grdak, na putu za grdovačke vinograde, na zemlji zvanj »Kamenik«, nađeni su ove godine ostaci kosturnog groblja, opeka i kamenja, te kasno-Srednjovjekovna keramika ke.⁴⁵

U Prekodravlju nalaze se značajni ostaci srednjovjekovne arhitekture kod Pepeljare. Radi se o utvrđi četvrtastog oblika s opkopom, čiji se ostaci još i danas vide. Zidovi od opeke i kreča debeli su oko 1,5 m, no u novije vrijeme su dobrim dijelom sniženi i uništeni. Ostaci keramike sa široko izljubljenom stijenkom i ukrasom valovitih linija, žigosanih trokutica i žljebica ukazuju na 13. do 15. st. Tu je nađen, također, i jedan srednjovjekovni prsten pečatnjak, te strelica na nasad poput onih iz Starigrada, jedan mali čekić i mnoštvo kovanih željeznih čavala. (S 110, 6—8).

U Ždali, na položaju »Gešće polje«, još 1965. god. otkriveni su na oranici površinski ostaci keramike, koja po svojim karakteristikama ide u vrijeme od 13. do 15. st.

Na kraju, od nalaza srednjovjekovnog oružja treba spomenuti još neke iz Šoderice kraj Botova. To je romanički mač iz druge po-

lovine 13. st. i dva gotička mača iz 14. st., koji na gornjem dijelu sječiva imaju ugraviran crtež trčeceg vuka (tzv. vukovci).⁴⁶ Iz Šoderice izvađeno je i dosta kasnosrednjovjekovnih predmeta, ponajviše sjekira.

*
* *

Prema opisanim nalazima i nalazištima vidimo da je do danas evidentirano na području koprvničke općine pedesetak lokaliteta. To je lijep broj, ali ne i konačan. Već sutra se može dogoditi da dođemo do kakvog važnog nalaza ili nađemo na novi lokalitet. Povremen obilazak terena, anketiranje stanovnika i briga o spomenicima te vrste, te njihova detaljnija obrada, dovest će do još boljih rezultata. Cilj ove radnje bio je da da popis i djelomičan opis do sada poznatih arheoloških lokaliteta i tako dođe do arheološke karte ovog područja. Uz to htjela se istaći važnost rada na tim spomenicima, kako radi poznavanja daleke prošlosti ovog kraja, tako i radi popunjavanja arheološke zbirke i čuvanja predmeta u Muzeju grada Koprivnice.

BILJESKE

¹ L. Brozović, Predmeti iz kamenog doba nađeni u Koprivnici, Koprivnički Hrvat, 1929. br. 46.

² Starigrad se spominje kao prethistorijsko nalazište u dopisu: Izkapanje predhist. humca u Koprivnici, Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva, 1880. str. 90.

³ Kameno oruđe poklonjeno je Muzeju grada Koprivnice zahvaljujući posredovanju ing. Rudolfa Tomeka iz Koprivnice.

⁴ Spomenute kulture su određene prema publiciranim radovima: S. Dimitrijević, Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji, Opuscula archaeologica V, 1961 i S. Dimitrijević, Sopotsko — lenčelska kultura, 1968.

⁵ R. Pittioni, Urgeschichte des Österreichischen Raumes, Wien, 1954, str. 354.

⁶ Original je u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

⁷ K. Vinski Gasparini, Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zagreb, 1973, str. 9.

⁸ Original je u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

⁹ K. Vinski Gasparini, o. c. str. 75, T 26.1.

¹⁰ K. Vinski Gasparini, o. c. T 25. 1. 2. Originali se nalaze u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

¹¹ K. Vinski Gasparini, o. c. str. 74.

¹² K. Vinski Gasparini, o. c. str. 169, T 127.

¹³ S. Kolar Sušanj, Delovi, Novi-grad Podravski — kasnolatsko naselje, Arheološki pregled 16, 1974, str. 58 i d.; S. Kolar, Delovi — prethistorijsko naselje, Glas Podravine br. 44, 1974, str. 8.

¹⁴ Materijal je datiran u konsultaciji s Mr N. Majnarić Pandžić, Od sjek za arheologiju, Zagreb.

¹⁵ S. Kolar, Nalaz iz prethistorijskog doba u Plavšincu, Glas Podravine, br. 28, 1975.

¹⁶ B. Vikić — M. Gorenc, Prilog istraživanju antiktih naselja i putova u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, 1969, str. 18.

¹⁷ S. Kolar Sušanj, Gola, Koprivnica — rimskodobni grobni humci, Arheološki pregled 13, 1971, str. 40.; S. Kolar, Rimljani u Podravini, Glas Podravine br. 26, 27 i 28, 1972.

¹⁸ Posuda je slična vrću koji navodi B. Vikić. Neke obilježja rano-carske keramike u jugozapadnoj Panoniji, Starine, Kni. XII — XIV, 1962 — 1963, str. 104, sl. 37, 11.

¹⁹ Posude je sastavio i rekonstruirao J. Fluksi, Muzej grada Koprivnice.

²⁰ Sličan tanjur spominje B. Vikić, o. c. str. 103, sl. 36, 1.

²¹ Sličan lončić kod B. Vikić, Obilježja i kronologija novootkrivene nekropole u Držičevoj ulici u Zagrebu Iz starog i novog Zagreba, 1960, sl. 6 i 7.

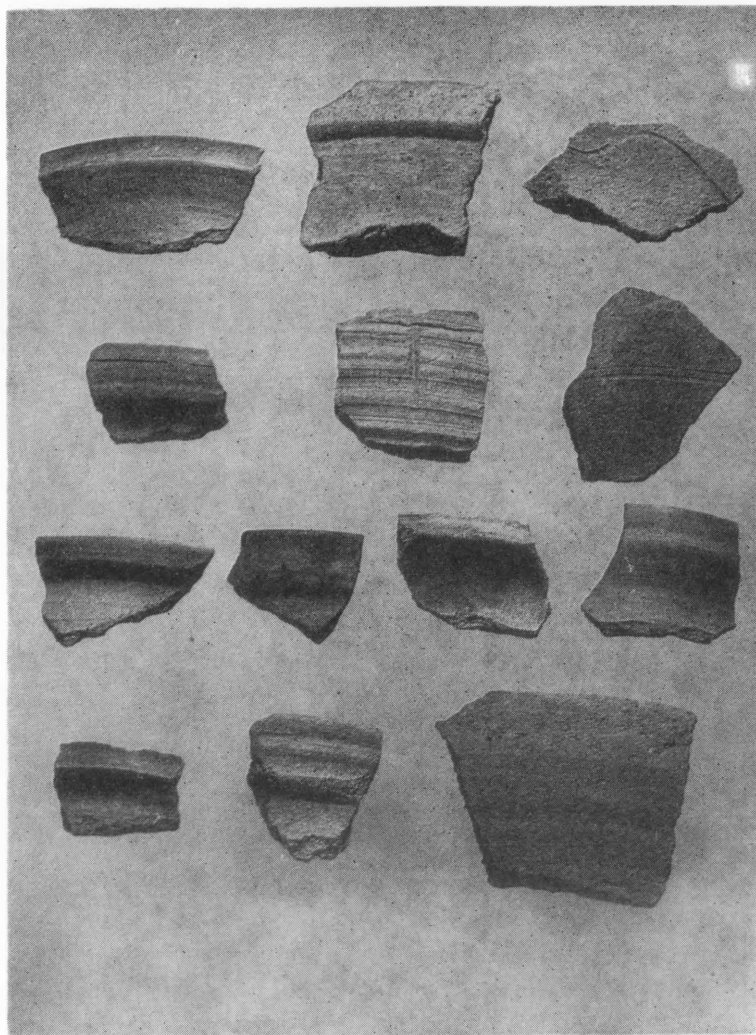
²² Prema mišljenju Z. Dukac, Numizmatički kabinet Arheološkog muzeja u Zagrebu.

²³ S. Kolar Sušanj, Gola, općina Koprivnica, rimskodobni grobni humci, Arheološki pregled 14, 1972, str. 95. S. Kolar, Značajno otkriće, Glas Podravine, 1972, br. 40, str. 6.

²⁴ S. Kolar Sušanj, Gola, općina Koprivnica — rimskodobni grobni humci, Arheološki pregled 15, 1973, str. 77.

²⁵ B. Zmajčić, Nalaz rimskih antoninijana u Imbriovcu kod Koprivnice, Numizmatičke vijesti 45, 1955, str. 16.

Srednjovjekovna keramika iz lokaliteta Staro Selo

²⁶ Na spomenuti teren u okolici Delekovca ukazao je Ivan Hero iz Delekovca, te mu ovom prilikom zahvaljujemo na suradnji.

²⁷ Jutarnji list, Zagreb, od 29. svibnja 1931. Original se nalazi u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

²⁸ M. Fulir, Kunovec breg, Koprivnica — rimsko naselje (postaja Sunista?), Arheološki pregled 9, 1967, str. 180.

²⁹ V. Hoffiller, Arheološki nalazi u Novigradu Podravskom, Casti i dobru zavičaja, 1937, str. 296.

³⁰ B. Vikić — M. Gorenc, o. c. str. 19

³¹ Rimski građevni materijal na tom terenu utvrdila je u prosincu 1970. god. S. Kolar, Muzej grada Koprivnice.

³² Prema bilješci koju navodi A. Horvat, Osvrt na urbanizam Koprivnice, Bulletin br. 2 i 3, 1960, str. 90, bilj.

³³ B. Vikić, Rimski potkova iz Koprivnice, Zbornik Muzeja grada Koprivnice, 1953.

³⁴ G. Skrivanić, Ratna veština starih Slavena po svedočanstvu savremenih izvora, Vesnik VM 8 — 9, 1963, str. 91 — 92.

D. Jelovina — D. Vrsalović, Die materielle Kultur der altkroatischen Gräberfelder auf dem Gebiete des dalmatinischen Kroatien, Archaeologia Jugoslavica VII, 1966, str. 91

³⁵ Nalaz je poklonio našem muzeju 1969. god. zubar Martin Nemec iz Koprivnice

³⁶ Prema saopćenju Dr. Z. Vinski, Arheološki muzej, Zagreb.

³⁷ Bijelo Brdo kod Osijeka poznato je po nalazima iz ranog srednjeg vijeka. Nama su najbliža nalazišta ove kulture Kloštar i Veliki Bukovec.

³⁸ M. Smalcelj — S. Kolar, Đelekovec — bjelobrdska nekropola, Arheološki pregled 17, 1975. (u štampi).

³⁹ Prema ekspertizi izvršenoj u Numizmatičkom kabinetu Arheološkog muzeja u Zagrebu.

⁴⁰ Z. Vinski — K. Vinski Gasparini, Gradište u Mrsunjskom lugu, 1950 (katalog).

⁴¹ Slična sjekira nađena je u Ninu (v. D. Jelovina — D. Vrsalović, o. c. Arheologia Iugoslavica VII 1966. T VII, 4)

⁴² A. Horvat, o. c., Bulletin 2 i 3, 1960, bilj. 5.

⁴³ I. Bach, Ostruga iz XIV ili XV stoljeća . . ., Zbornik Muzeja grada Koprivnice, 1946 — 1953, str. 83.

⁴⁴ Jednu opeku s vrha brijega s otiskom životinjske šape poklonio je našem muzeju M. Fulir iz Varaždina 1968. god.

⁴⁵ Prilikom sakupljanja podataka s terena za područje kod Velikog Poganca, Ludbreškog Ivanca i Grdaka zahvaljujemo na suradnji i susretljivosti ing. Rudolfu Tomeku iz Koprivnice.

⁴⁶ O toj vrsti mačeva v. Marija Birtašević, Mačevi vukovci u jugoslovenskim zbirkama, Vesnik V M, str. 81.